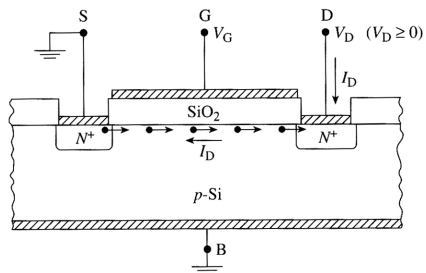

MOS diod

Metall-oksiid- pooljuht (MOS) on kaasaja mikroelektronikas kõige rohkem kasutatav siire üldse!

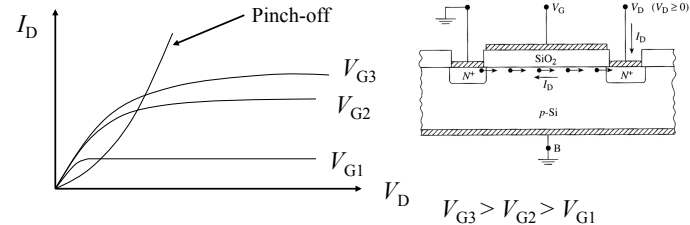

n-kanaliga
MOSFET
(NMOS)
kasutab p-tüüpi alust

S- allikas (source), G- pais (gate), D- neel (drain)

1

MOSFET tööpõhimõte

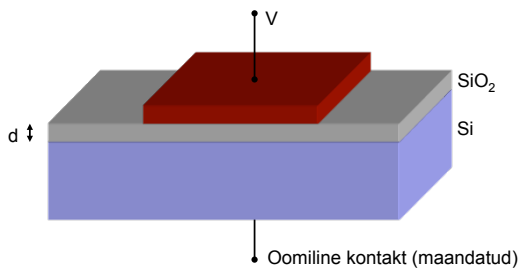
Kui paisule (gate) rakendada positiivne pinge (aluse suhtes) V_G , siis elektrone tõmmatakse SiO_2 poole ning nad moodustavad omapärase kanali.

Iga V_G jaoks vool I_D kasvab V_D kasvades ning lõpuks jõuab küllastusse.

2

MOS diod

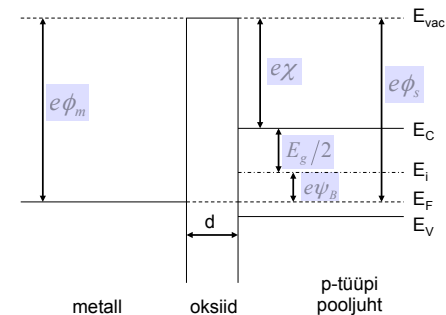
Tüüpiline metall-oksiid-pooljuht (MOS) diod omab sellist struktuuri

V on metallile rakendatud pinge.

3

Tsoonipilt

Termilises tasakaalus (ilma välise pingeta) on metalli ning pooljuhi fermi nivood ühel joonel.

4

Ideaalne MOS diood

Ideaalne MOS diood vastab järgnevale tingimustele:

1) Välise pinge puudumisel on metalli ja pooljuhi väljumistööde vahe 0 (flat band condition)

$$e\phi_{ms} = e\phi_m - e\phi_s = e\phi_m - \left(e\chi + \frac{E_g}{2} + e\psi_B \right) = 0$$

2) Ainsad laengud, mis diodis eksisteerivad, asuvad pooljuhis ja metalli pinnal ja on muidugi vastasmärgilised.

3) Laengukandjad ei läbi oksiidikihti!

Siin vaatleme p-tüüpi MOS diodi.

5

MOS diood välise pingega akumulatsioon

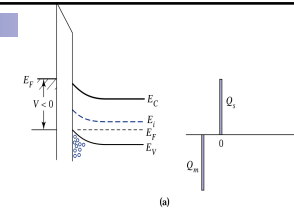
Negatiivne pinge ($V < 0$)

Vool puudub. Pooljuhi Fermi tase on muutumatu. Tsoonid ääred kaarduvad üles. Pooljuhi-oksiidi pinnale kogunevad augud.

$$p_p = n_i e^{(E_i - E_F)/kT}$$

Kuna vahe $E_i - E_F$ suureneb pooljuhi pinnal, siis piirpinnale **akumuleeritakse** auke.

$$|Q_m| = Q_s$$

MOS diood välise pingega tühjenemine

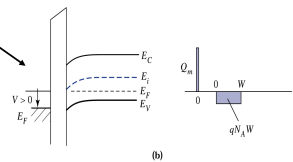
Väike positiivne pinge ($V > 0$)

Väikese positiivse pingega korral kaarduvad tsoonid allapoole ning siirdeala tühjeneb põhilistest laengukandjatest.

$$p_p = n_i e^{(E_i - E_F)/kT}$$

Laeng avaldub siis

$$Q_{sc} = -eN_A W$$

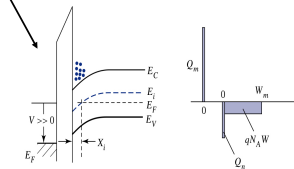
MOS diood välise pingega inversioon

Suur positiivne pinge ($V \gg 0$)

Tsoonid kaarduvad alla nii, et E_i ja E_F tasemed lõikuvad.

$$n_p = n_i e^{(E_F - E_i)/kT}$$

Toimub inversioon, kus mittepõhiliste laengukandjate (elektronide) kontsentratsioon ületab põhiliste (aukude) oma piirpinnal.

MOS diood välise pingega

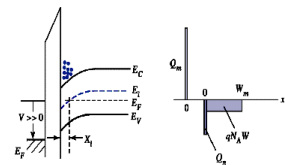
tugev inversioon

Nõrk inversioon algab kui $(E_F - E_i) > 0$ ja mittepõhiliste laengukandjate kontsentratsioon kasvab eksponentsiaalselt.

Tugev inversioon on siis, kui mittepõhiliste laengukandjate kontsentratsioon on ligikaudselt võrdne aluse legeerimise tasemega.

Sellest punktist kaugemal on suurem osa lisandunud negatiivsest laengust võrdne laenguga Q_n väga kitsas n -tüüpi inversioonikihis paksusega x_i oksiidi-pooljuhi piirpinnal ($x_i \sim 1-10 \text{ nm} \ll W$).

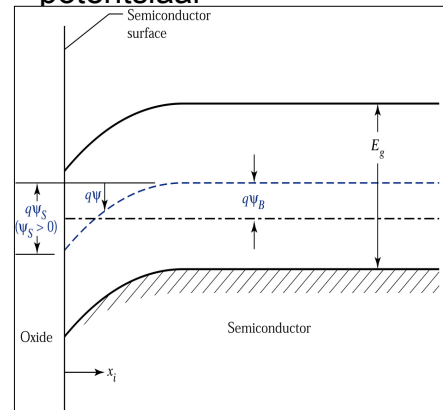
Siirdeala paksus on siis maksimaalne (W_m), kuna väike juurdekasv tsoonide kõverdumises annab väga suure Q_n juurdekasvu.

$$Q_s = Q_n + Q_{sc} = Q_n - eN_A W_m$$

9

Tühjendatud ala pinnal ja elektrostaatiline potentsiaal

Elektrostaatiline potentsiaal

$\psi = \psi_s$ pooljuhi pinnal

$\psi = 0$ pooljuhi ruumis

10

Elektrostaatiline potentsiaal

Elektronide ja aukude kontsentratsioonid võib avaldada kui

$$n_p = n_i e^{(E_F - E_i)/kT} \quad \& \quad p_p = n_i e^{(E_i - E_F)/kT}$$

Siis antud juhul võime ka need avaldada elektrostaatilise potentsiaali kaudu:

$$n_p = n_i e^{(\psi - \psi_B)/kT} \quad \& \quad p_p = n_i e^{(\psi_B - \psi)/kT}$$

Positiivne, kui tsoonid kõverduvad allapoole

$E_i - E_F$

11

Elektrostaatiline potentsiaal

Laengukandjate kontsentratsioonid pinnal avalduvad siis:

$$n_s = n_i e^{(\psi_s - \psi_B)/kT} \quad \& \quad p_s = n_i e^{(\psi_B - \psi_s)/kT}$$

Siis saame mitmed erinevad pinnapotentsiaali juhud:

$\psi_s < 0$ Aukude akumulatsioon (tsoonid kõverduvad üles)

$\psi_s = 0$ "Flat-band" tingimus

$0 < \psi_s < \psi_B$ Aukudest tühjendamine (tsoonid kõverduvad alla)

$\psi_s = \psi_B$ Omajuhtivuse tingimus ($n_s = n_p = n_i$)

$\psi_s > \psi_B$ Inversioon (tsoonid kõverduvad alla)

12

Tühjendatud ala paksus (depletion width)

Pooljuhi pinna tühjendatud ala meenutab n^+ - p siiret, kus barjääri sisemise pinge asendame siin pinnapotentsiaaliga:

$$W = \sqrt{\frac{2\epsilon_s \psi_s}{eN_A}}$$

Tugeval inversioonil oli $n_s = N_A$,

$$n_i e^{(\psi_s(inv) - \psi_B)/kT} = n_i e^{e\psi_B/kT}$$

$$\psi_s(inv) \cong 2\psi_B = \frac{2kT}{e} \ln\left(\frac{N_A}{n_i}\right)$$

13

Tühjendatud ala paksus (depletion width)

Tugeval inversioonil saame maksimaalse tühjendatud ala paksuse:

$$W_m = \sqrt{\frac{2\epsilon_s \psi_s(inv)}{eN_A}} \cong \sqrt{\frac{2\epsilon_s 2\psi_B}{eN_A}}$$

$$W_m = \sqrt{\frac{4\epsilon_s kT \ln(N_A/n_i)}{e^2 N_A}}$$

14

MOS-struktuur akumulatsiooni tingimustes.

p -tüüpi Si

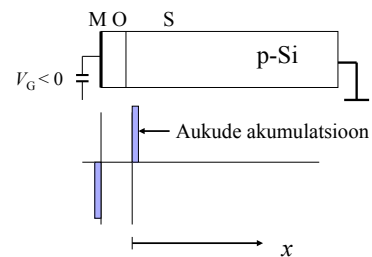
$V_G < 0$.

Sarnane plaatkondensaatoriga!

$C_G = C_{ox}$

kus $C_{ox} = (\epsilon_{ox} A) / x_{ox}$

Seega akumulatsiooni tingimustes on struktuuri mahtuvus võrdne oksiidikihi mahtuvusega.

15

MOS-struktuur tühjenemise tingimustes.

Tühjendamise tingimus:

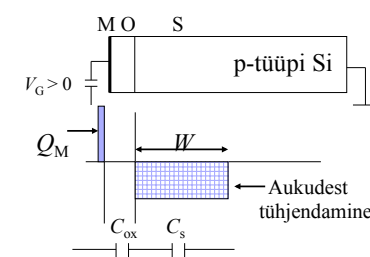
$V_G > 0$

Mõlemad mahtuvused liituvad:

$$\begin{aligned} C_{ox} &= \epsilon_{ox} A / x_{ox} \\ C_s &= \epsilon_{Si} A / W \end{aligned}$$

$$C_G = C_{ox} C_s / (C_{ox} + C_s)$$

C_G sõltub pingest!!!

$$W = \sqrt{\frac{2\epsilon_{Si}}{qN_A} \phi_s}$$

kus ϕ_s on pinnapotentsiaal

16

MOS-struktuur inversiooni tingimustes

$$V_G = V_T \text{ ja } V_G > V_T$$

Inversiooni tingimus: $\phi_s = 2 \phi_F$

$$W = W_T = \left[\frac{2\epsilon_{Si}}{qN_A} 2\phi_F \right]^{1/2}$$

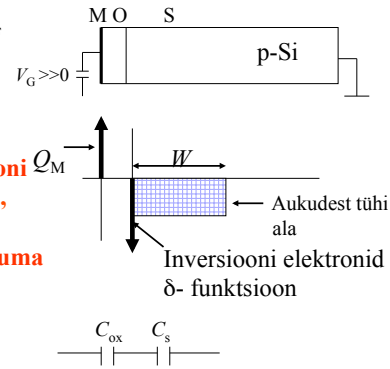
Kõrgel sagedustel inversiooni elektronid ei jõua reageerida, seega metalli laengu balanseerimiseks peab muutuma pooljuhi siirdeala paksus.

$$C_{ox} = \epsilon_{ox} A / x_{ox}$$

$$C_s = \epsilon_{Si} A / W_T$$

$$C_G(\omega \rightarrow \infty) = C_{ox} C_s / (C_{ox} + C_s)$$

Seega, C_G on konstantne kui $V_G \geq V_T$

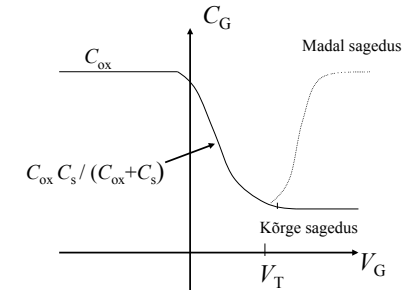

17

MOS-kondensaator inversiooni tingimustes

Madalatel sagedustel jõuavad inversiooni elektronid reageerida ning kogumahtuvus on võrdne oksiidikihi mahtuvusega.

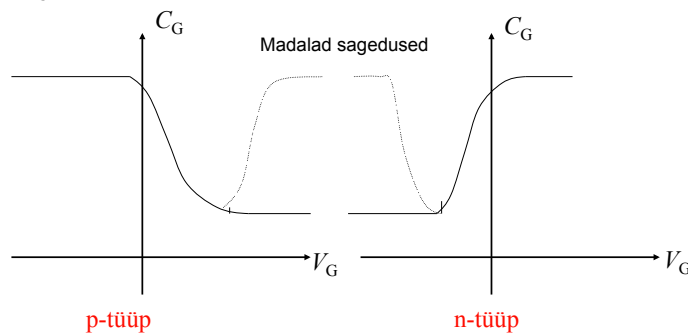
$$C_G(\omega \rightarrow 0) = C_{ox} = \epsilon_{ox} A / x_{ox}$$

p-tüüpi Si

18

C-V sõltuvused reaalse MOS-struktuuri puhul p- ja n-tüüpi ränis

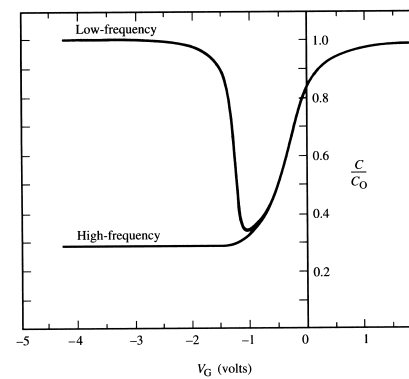

p-tüüp

n-tüüp

19

Mõõdetud C-V sõltuvused n-tüüpi ränis.

$$N_D = 9.0 \times 10^{14} \text{ cm}^{-3}$$

$$x_{ox} = 0.119 \text{ } \mu\text{m}$$

(b)

Figure 16.11

20